

ВІДГУК

**офіційного опонента, кандидата психологічних наук, доцента,
директора навчально-наукового інституту психології ВНЗ «Університет
економіки та права «КРОК» Сингаївської Ірини Валентинівни
на дисертаційне дослідження**

**Балахтар Катерини Сергіївни «Особливості впливу креативності на
суб'єктивне благополуччя викладачів іноземних мов закладів вищої освіти»,
представлену на здобуття наукового ступеня PhD у галузі психології,
спеціальність 053 Психологія**

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Проблема розвитку креативності викладачів іноземних мов закладів вищої освіти стає особливо значущою в умовах сучасного розвитку суспільства, реформування системи освіти, коли розвиток креативних здібностей здобувачів вищої освіти є одним з пріоритетних завдань вищої школи і регламентований нормативно-правовими документами. Безумовно це впливає на якість життя, задоволеність усіх учасників освітнього процесу, їхнє самопочуття, поведінку, їхню здатність приймати самостійні рішення, знаходити вихід зі складних життєвих ситуацій, творчо реалізовувати професійну діяльність в цілому і, навчаючи іноземним мовам, зокрема. Як наслідок, суб'єктивне благополуччя громадян, в тому числі й освітян, зокрема викладачів іноземних мов, стає надзвичайно важливим нині, особливо в середовищі Covid-19. Саме тому розвиток креативності як чинник суб'єктивного благополуччя вкрай необхідний викладачам іноземних мов.

Водночас освітня практика дозволяє припустити як недостатній рівень розвитку креативності та суб'єктивного благополуччя, так і відсутність психологічно обґрунтованих програм, які цілісно могли б сприяти такому розвитку.

Тому дисертаційне дослідження Катерини Сергіївни Балахтар, метою якого є теоретичне обґрунтування та експериментальне вивчення особливостей впливу креативності на суб'єктивне благополуччя викладачів іноземних мов закладів вищої освіти, є вельми актуальним.

Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації.

Розроблені авторкою і викладені у дисертації наукові положення і висновки мають високий рівень обґрунтованості. Дисертанткою опрацьовано і осмислено значну кількість літературних джерел (464), в тому числі зарубіжних джерел з проблеми (240 публікацій). Аналіз результатів теоретичного дослідження свідчить, що дисертантка не лише критично осмислює здобутки науковців, але й стосовно кожного питання обов'язково висловлює свою думку, що свідчить про високу наукову культуру здобувачки.

Висновки та рекомендації авторки є логічними і витікають із результатів всебічного і об'єктивного аналізу досліджуваних явищ. При цьому було використано комплекс теоретичних, емпіричних та статистичних методів.

Результати наукового пошуку К. С. Балахтар логічно та переконливо висвітлені у тексті дисертації, починаючи зі вступу, в якому чітко викладено об'єкт, предмет, мету, завдання, основні концептуальні положення, й до викладу розділів роботи, які відображають теоретико-методологічні основи дослідження креативності викладачів іноземних мов як чинника їх суб'єктивного благополуччя, його методичне забезпечення, так і результати констатувального й формувального етапів емпіричного дослідження. Обґрунтованість і достовірність отриманих результатів дослідження, наукових положень та рекомендацій дисертантки підтверджено апробацією та схваленням на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

У першому розділі дисертації «Теоретичні основи дослідження проблеми креативності викладачів іноземних мов закладів вищої освіти як чинника їх суб'єктивного благополуччя» авторка висвітлює основні наукові

підходи до вивчення креативності викладача, визначає зміст, специфіку, компоненти, критерії та показники креативності викладача іноземних мов закладів вищої освіти, а також її індивідуально-психологічні й організаційно-професійні чинники. Дисертантка теоретично обґрунтовує вплив креативності викладача іноземних мов закладів вищої освіти на їх суб'єктивне благополуччя, акцентує увагу, що суб'єктивне і психологічне благополуччя є співзалежні, водночас, це емпірично різні поняття. На підставі аналізу літературних джерел різних авторів з проблем благополуччя авторка доводить, що можна досягнути високого рівня суб'єктивного благополуччя, але, якщо воно не доповнюється високим рівнем психологічного благополуччя, то особистість не досягне благополуччя в цілому. Все це дало можливість теоретично обґрунтувати зміст та компоненти креативності викладачів іноземних мов закладів вищої освіти і обґрунтувати вплив креативності викладачів іноземних мов закладів вищої освіти на їх суб'єктивне благополуччя.

У *другому розділі дисертації* «Емпіричне дослідження креативності викладачів іноземних мов закладів вищої освіти та її впливу на їх суб'єктивне благополуччя» презентовано результати емпіричної частини дисертаційного дослідження, які підтвердили теоретичні припущення дисертантки про недостатній рівень креативності викладачів іноземних мов закладів вищої освіти та її компонентів. Авторкою встановлено недостатній рівень розвитку креативності та її компонентів у переважної кількості досліджуваних викладачів. Особливо проблемними є ціннісний і поведінковий компоненти, низький і нижче за середній рівень яких виявлено більше ніж у половині досліджуваних. Авторка виявила гендерно-вікові та соціально-демографічні особливості впливу креативності на суб'єктивне благополуччя викладачів іноземних мов із врахуванням індивідуально-психологічних та організаційно-професійних чинників.

Дисертантка використала адекватні емпіричні методи для діагностики рівнів сформованості креативності та їх впливу на суб'єктивне благополуччя

викладачів іноземних мов закладів вищої освіти.

У третьому розділі дисертації «Розвиток креативності викладача іноземних мов закладів вищої освіти як чинника їх суб'єктивного благополуччя» обґрунтовано і представлено процедуру і результати формувального експерименту, спрямованого на розвиток креативності викладачів іноземних мов як чинника їхнього суб'єктивного благополуччя. Привертає увагу комплекс заходів, спрямованих на актуалізацію у формувальному експерименті ціннісного, когнітивного і поведінкового компонентів креативності викладачів іноземних мов на шляху досягнення ними суб'єктивного благополуччя, що були втілені у відповідній програмі. Представлена програма у змісті даного розділу та висвітлена у додатках дозволяють зрозуміти процедуру й часові рамки її реалізації у форматі тренінгу із урахуванням умов сьогодення (пандемії COVID-19). Дисертанткою запропоновано технічно-методичне забезпечення навчання іноземним мовам в умовах онлайн на платформі Zoom з використанням інформаційних інструментів (*Google Jamboard, Dashboard, Mentimeter, Kahoot, AdobeSpark, Genial та ін.*)

Привертають увагу результати впровадження програми в освітній процес, наведені у дисертації та додатках, що підтверджують ефективність програми щодо розвитку креативності викладачів іноземних мов, підвищення рівнів їх суб'єктивного й психологічного благополуччя. Відбулися позитивні зміни у розвитку креативності викладачів іноземних мов та їх суб'єктивного благополуччя, особливо його психологічної складової в учасників експериментальної групи, на відміну від контрольної.

Висновки дисертаційного дослідження відображають основні здобутки теоретичної та емпіричної роботи дисертантки, сприяють поглибленню знань про креативність викладачів та специфіку її прояву у викладачів іноземних мов, психологічні підходи до вивчення креативності та суб'єктивного благополуччя тощо і визначають перспективи подальших наукових досліджень в обраному напрямку.

У цілому, дисертаційна робота Катерини Сергіївни Балахтар відповідає офіційним вимогам до даного виду робіт. Отримані дані є достатньо переконливими, науково обґрунтованими, а їх аналіз проведений з урахуванням останніх даних фахової наукової літератури. Висновки дисертаційної роботи базуються на отриманих результатах визначених завдань і логічно випливають із мети дослідження.

Наукова новизна отриманих результатів.

Наукова новизна роботи полягає в наступному:

1. Уперше визначено сутність креативності викладачів іноземних мов як особистісну властивість, внутрішній ресурс, що уможливорює творчу й інноваційну діяльність, спрямовану на продукування та генерування оригінальних (нетривіальних) ідей та підходів до навчання іноземним мовам, прагнення до розвитку як власної креативності, так і креативності студентів при викладанні іноземних мов.

2. Уперше виокремлено ціннісний, когнітивний і поведінковий компоненти креативності викладачів іноземних мов та враховано індивідуально-психологічні й організаційно-професійні чинники.

3. Уперше виявлено особливості впливу креативності викладачів іноземних мов на їх суб'єктивне благополуччя.

4. Уперше обґрунтовано та апробовано програму розвитку креативності викладачів іноземних мов як чинника їх суб'єктивного благополуччя, що сприяло *поглибленню знань* про креативність викладачів та специфіку її прояву у викладачів іноземних мов, психологічні підходи до вивчення креативності та суб'єктивного благополуччя тощо.

5. Запропоновано новий комплексний методологічний підхід до розвитку креативності викладачів іноземних мов як чинника їх суб'єктивного благополуччя, враховуючи психологічні умови розвитку креативності та психологічні особливості діяльності викладачів іноземних мов.

Практичне значення отриманих результатів полягає у наступному:

1. Розроблена авторська програма розвитку креативності викладачів іноземних мов як чинника їх суб'єктивного благополуччя у професійній діяльності.

2. Визначений психодіагностичний інструментарій для моніторингу суб'єктивного благополуччя та креативності викладачів іноземних мов закладів вищої освіти.

3. Розроблені авторкою наукові положення та одержані емпіричні дані є самостійним внеском у розробку проблеми впливу креативності викладачів іноземних мов закладів вищої освіти на їх суб'єктивне благополуччя.

4. Результати дисертаційної роботи впроваджені в освітній процес Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, ДЗВО «Університет менеджменту освіти», Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

5. Отримані дані можуть бути використані в освітньому процесі закладів вищої освіти, упродовж професійної підготовки майбутніх викладачів іноземних мов, а також закладів післядипломної освіти в процесі підвищення кваліфікації освітян тощо.

Повнота викладу в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Основний зміст цієї роботи відображений в 29 публікаціях, в тому числі 7 одноосібних і 1 колективній публікаціях у фахових виданнях, включених до переліку, затвердженого МОН України, де можуть публікуватися результати дисертаційних робіт, 2 колективні публікації, проіндексовані в наукометричній базі Scopus, 18 – публікації в інших наукових виданнях та матеріалах і тезах науково-практичних конференцій, симпозіумів, семінарів (з них 4 – за кордоном), в 1 спецкурсі для викладачів іноземних мов закладів вищої освіти.

Відсутність порушення академічної доброчесності. Рукопис дисертації К. С. Балахтар перевірений за допомогою автоматизованої системи «UNICHECK», яка підтвердила відсутність академічного плагіату. Це дозволяє

констатувати відсутність порушень академічної доброчесності при викладенні результатів дисертаційного дослідження, наявність посилань за текстом дисертації на всі положення, що не є авторськими і задіяні як на етапі теоретичного аналізу, так і інтерпретації емпіричних даних.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. У цілому позитивно оцінюючи проведене дисертаційне дослідження та отримані результати, все ж вважаємо за доцільне назвати дискусійні положення та висловити зауваження й побажання до окремих результатів дослідження.

1. Дисертантка виокремлює специфічні особливості професійної діяльності *викладачів іноземних мов*, натомість, на наш погляд, їх можна віднести до специфічних особливостей викладачів закладів вищої освіти в цілому.

2. Більш ґрунтовного розкриття вимагають емпірично виявлені відмінності у проявах креативності викладачів іноземних мов залежно від рівня їх перфекціонізму (с. 145).

3. Імпонує підхід дисертантки до організації формувального експерименту та апробації авторської програми розвитку креативності викладачів іноземних мов у дистанційному режимі з урахуванням реалій сьогодення. Водночас уявляється доцільним уточнення психологічної специфіки такого формувального впливу.

Втім, наявні зауваження принципово не знижують якості дисертаційної роботи, яка є актуальним, завершеним самостійним науковим дослідженням, а викладені у ньому наукові результати, що носять дискусійний характер, не можуть вплинути на обґрунтовано високу загальну оцінку проведеного дослідження, його теоретичну та практичну цінність, що характеризується науковою новизною та практичним значенням.

Загальний висновок:

Актуальність проблеми дисертаційного дослідження, його цілісність, самостійність та завершеність дослідження, наукова новизна та практичне значення отриманих результатів дають підстави зробити загальний висновок про те, що дисертаційна робота Катерини Сергіївни Балахтар «Особливості впливу креативності на суб'єктивне благополуччя викладачів іноземних мов закладів вищої освіти» відповідає галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 053 Психологія та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283) та вимогам пп. 9, 10, 11 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 167, а її авторка – Катерина Сергіївна Балахтар – заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 053 «Психологія».

Офіційний опонент –

кандидат психологічних наук, доцент,
директор навчально-наукового інституту
психології ВНЗ «Університет економіки
та права «КРОК»

І. Сингаївська Ірина Сингаївська

 Ірина Сингаївська засвідчук
директор департаменту кадрів Вищого навчального закладу
Університет економіки та права "Крок"
Т.П.
червень 2021 р.